

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Mevrouw drs. K.H. Ollongren
Postbus 20011
2500 EA DEN HAAG

Leeuwarden, 22 november 2018

POSTADRES

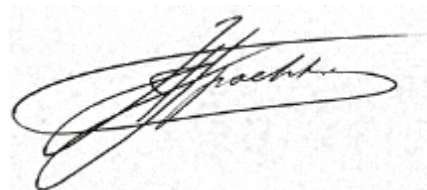
/ BHP Flex - Blokhúspoarte
/ Blokhúspan 40
/ 8911 LJ Ljouwert

/ ynfo@dingtiid.nl
/ www.dingtiid.nl
/ @dingtiid

Geachte minister Ollongren,

Hierbij biedt DINGtiid u een update aan van het door u, conform Hoofdstuk 5 van de Kaderwet adviescolleges en artikel 22 uit de Wet gebruik Friese taal, reeds vastgestelde Werkprogramma 2018/2019 van DINGtiid; eenzelfde schrijven bereikt een dezer dagen de gedeputeerde van Fryslân, mevrouw Sietske Poepjes. Tevens vindt u onze begroting 2019 bijgevoegd.

Met vriendelijke groet,

Klaas Sietse Spoelstra
Voorzitter DINGtiid

Bijlage I: Update Werkprogramma 2018/2019
Bijlage II: Begroting 2019

Update Werkprogramma 2018/2019

Taalskipper (op verzoek van BZK)

De BFTK mag worden gezien als de werkagenda van Rijk en provincie ten aanzien van het Fries. Daarbij is de rol van de Taalskipper uiterst belangrijk. Deze nieuwe en belangrijke rol is in overleg tussen Rijk en provincie vanaf eind 2016 bij de provincie belegd. In het verlengde van ons advieswerk voor de nieuwe BFTK heeft het ministerie van BZK DINGtiid in 2018 verzocht om voor 2019 een advies over de invulling van de Taalskipperrol in haar werkprogramma op te nemen.

Update: een notitie over de invulling van de Taalskipperrol wordt momenteel door de provincie Fryslân voorbereid. De planning voor het DINGtiid-advies hierover is afhankelijk van de vaststelling ervan door Gedeputeerde Staten. Zodra de notitie is vastgesteld zal DINGtiid in overleg met Rijk en provincie een tijdsfad voor dit advies opstellen. Het traject zal pas in kunnen gaan als de Taalskipper minimaal 9-12 maanden onder de nieuwe BFTK heeft gefunctioneerd; het opstellen van het advies zelf zal vervolgens circa drie maanden vergen, is de verwachting. De planning is erop gericht het advies gereed te hebben als de tussenevaluatie van de BFTK 2019-2023 in 2020 wordt opgestart.

DINGpetearen: Langetermijnambitie Fries 2030 (eigen initiatief)

Uit de reacties die DINGtiid de afgelopen jaren bereikten, blijkt dat meerdere partijen – en ook veel Friessprekenden zelf – behoefte hebben aan een langetermijnvisie voor het Fries. DINGtiid wil vanaf 2019 de betrokken partijen – waarbij uiteraard ook diezelfde Friessprekenden – op het gebied van de Friese taal bijeenbrengen om de langetermijnambitie voor 2030 scherp te krijgen. Hierbij wordt ook gekeken naar de opbrengst van Culturele Hoofdstad 2018 (LF2018): wat heeft het jaar 2018 aan ambitie, inzichten en instrumentarium opgeleverd voor het Friese dossier? Hoe zetten wij die ‘legacy’ in om de ambitie voor het Fries scherper te krijgen en een koers naar verwezenlijking uit te zetten? 2019 wordt het opstartjaar in dat belangrijke meerjarenproces, te beginnen met een verkennend DINGpetear dat de huidige staat van het Fries als thema heeft (zie hieronder).

Update: DINGtiid heeft Lân fan Taal aangespoord een ‘Wike fan it Frysk’ (Week van het Fries) te organiseren om ook invulling te geven aan de zoektocht naar de legacy van LF2018 wat het Fries betreft. Onderdeel daarvan kan ook zijn dat, mogelijk in samenwerking met Omrop Fryslân, een enquête onder jonge Friezen wordt uitgezet over hun ambities voor het Fries richting 2030. Deze doelgroep is namelijk in de uitgebreide Taalsurvey van de Fryske Akademy (2018) achterwege gebleven, terwijl ze cruciaal is voor de toekomst van het Fries.

Verder is ook van provinciewege een langetermijnagenda richting 2030 (LTA2030) opgestart, waarin met de gemeenten over de ambities voor het Fries wordt overlegd. Ook het onderwijsplan Taalplan Frysk, dat het jaar 2028 als eerste horizon heeft, is een belangrijke ontwikkeling waarmee DINGtiid rekening houdt bij de invulling van dit advies. De DINGpetearen, die in het kader van dit dossier worden georganiseerd, zullen plaatsvinden tijdens de halfjaarlijkse bestuursoverleggen aangaande de provinciale Langetermijnagenda Fries, zodat zij hun voordeel kunnen doen met de uitkomsten ervan.

DINGpetear: de staat van het Fries (op verzoek van BZK)

Een noodzakelijke eerste stap in het vaststellen van die langetermijnambitie Fries 2030 is de relevante partijen te voorzien van een scherp beeld van de huidige staat van het Fries; zo hebben ook alle partijen hetzelfde ‘startpunt’ richting 2030. De periodieke survey’s en quick scans die er al zijn, zijn echter nog niet breed genoeg bekend, zodat ook de kennis over de aantallen lezers, sprekers in het Fries, en het niveau dat ze beheersen, onderbelicht blijft. DINGtiid wil deze situatie verbeteren en van meet af aan het draagvlak voor de koers naar 2030 verbreden, op basis van gedeelde feitenkennis. Daarom willen we, als aftrap van onze inzet voor de langetermijnambitie, een DINGpetear organiseren met medewerking van instellingen en onderzoekers die zich richten op de staat van de Friese taal. Zo begint iedereen met dezelfde achtergrondkennis aan de verkenning van de langetermijnambities.

Update: de insteek van BZK om DINGtiid om dit advies te vragen is om op basis van bestaand wetenschappelijk onderzoek inzicht te krijgen in de staat van het Fries, en de vigerende wetenschappelijke inzichten daarover. Dit zou DINGtiid door middel van deskresearch kunnen bewerkstelligen. De uitkomsten van de deskresearch kunnen aanleiding zijn voor een DINGpetear met wetenschappers over de verschillen in onderzoek, methode en implicaties, en vervolgens met beleidsmakers over de bruikbaarheid van de verschillende rapporten en onderzoeken. Het doel blijft om zodoende een breed gedeeld ‘startpunt’ richting 2030 vast te stellen voor wat betreft de kwalitatieve en kwantitatieve aspecten van het Fries.

Gebruik van de Friese taal in het recht (eigen initiatief)

In 2017 zijn er gesprekken gevoerd met verschillende betrokkenen die binnen het recht actief zijn. Daaruit komt het beeld naar voren dat het gebruik van de Friese taal in het recht op papier goed geregeld lijkt te zijn. Evenwel wordt vooral in de rechtszaal weinig gebruik gemaakt van het in de wet verankerde recht om Fries te spreken. Daarom willen we de komende periode de aandacht vestigen op de mogelijkheid om de Friese taal in de rechtszaal te gebruiken en verkennen hoe we dit, in samenwerking met de rechtspraak in Noord-Nederland, onder de aandacht kunnen brengen. Uiteraard blijven we in gesprek met het werkveld. Indien daar aanleiding voor is, vormen onze bevindingen in de loop van 2019 de basis van een advies.

Update: de provincie Fryslân zal gedurende de looptijd van de nieuwe BFTK ook onderzoek doen naar het gebruik van de Friese taal binnen het recht, waarbij de focus vooral zal liggen op de toegevoegde waarde van de Friese taal voor de kwaliteit van de rechtsspraak. DINGtiid en provincie zullen bij hun werkzaamheden oog houden voor elkaars traject en zorgen dat er afstemming is, uiteraard zonder de onafhankelijkheid van de advisering in het geding te brengen.

Zorg (eigen initiatief)

Het Fries heeft door de jaren heen al een plaats gekregen in de zorgsector in Fryslân. DINGtiid wil graag in beeld brengen hoe de afspraken en verantwoordelijkheden wat dat betreft zijn belegd. Hoe worden medewerkers in de zorgsector voorbereid en opgeleid? Wat is de ervaring van de gebruikers van de zorg? Wat zijn de kansen en uitdagingen voor het gebruiken van het Fries en hoe kan de sector daarmee omgaan?

Update: de nieuwe BFTK bevat maatregelen en afspraken op het gebied van Fries in de zorg. Advisering over Fries in de zorg is voor DINGtiid op dit moment van minder eminent belang dan enkele andere bestaande en inmiddels nieuw

opgekomen dossiers. Pro memorie laten we het advies over Fries in de zorg staan in het Werkprogramma 2018/2019, maar de verwachting is dat het niet eerder dan in 2020 invulling zal kunnen krijgen.

Verder start de Afûk in 2019 vanuit hun project 'Frysk yn 'e soarch' een informatiecampagne om beleidsmakers in de zorg in beweging te krijgen. De bedoeling is om binnen zorginstellingen tot taalbeleid te komen en meer aandacht te krijgen voor het gebruik van de moedertaal bij medewerkers, patiënten en cliënten. Daarnaast zet de Afûk in op het bevorderen van het Fries en aandacht voor het belang van taal in het hoger beroepsonderwijs, i.c. bij opleidingen op het gebied van zorg en welzijn. DINGtiid wacht deze campagnes af om de effecten ervan later te kunnen bestuderen en eventueel als basis voor een advies te gebruiken.

DINGpetear Fries in het onderwijs (eigen initiatief)

Begin 2017 bracht DINGtiid het onderwijsrapport 'Meertaligheid als kwaliteit en doel' uit. De provincie Fryslân heeft in een reactie in oktober 2017 per advies aangegeven of en hoe dit (reeds) wordt opgepakt; ook andere instanties hebben inmiddels een reactie op het onderwijsadvies ingediend. In de tweede helft van 2018 worden ook de concrete resultaten van het Taalplan Fries openbaar, die een belangrijk instrument vormen om de ambities en mogelijkheden van de onderwijssector nader te bespreken. In november 2018 wil DINGtiid een vervolg aan dit belangrijke dossier geven in de vorm van een DINGpetear. Daarbij worden betrokken partijen bijeengebracht om het discours over meertalig onderwijs gaande te houden en te bekijken hoe de adviezen uit het rapport zijn geland, ook in de BFTK. Uit het DINGpetear en aansluitend de eigen analyses van DINGtiid vloeit mogelijk in 2019 een vervolgadvisie voort.

Update: het Taalplan Frysk heeft een kleine aardverschuiving binnen de Friese onderwijswereld veroorzaakt, is onze eerste indruk. Het Taalplan Frysk is op 20 september 2018 gepresenteerd, waarbij DINGtiid aanwezig was, ook om in gesprek te kunnen treden met mensen uit het onderwijsveld over wat de gevolgen ervan voor hen zijn. Daarbij, en in de dagen erna, bleek de aankondiging van een DINGpetear Onderwijs een goede greep; er is behoefte aan reflectie op het Taalplan. Het DINGpetear zal op 10 januari 2019 plaatsvinden, en vooral focussen op wat het Taalplan Frysk betekent voor de werkvloer en (daarmee) voor de haalbaarheid van het Taalplan. Ook kurrikulum.frl, het platform dat zich momenteel over de leerdoelen Fries buigt, en vertegenwoordigers van het mbo hebben aangegeven graag bij het DINGpetear aan te schuiven. Het DINGpetear is tevens input voor het overleg dat de provincie voert met onderwijsinstellingen.

Europees Handvest voor Regionale en Minderheidstalen (verzoek provincie Fryslân)

De BFTK is de uitwerking van verdragsverplichtingen betreffende het Fries die voortkomen uit de ondertekening van het Europees Handvest voor Regionale en Minderheidstalen en het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden. Omdat in 2018 de nieuwe BFTK 2019-2023 wordt ontworpen, is het uiteraard van groot belang om te weten wat de overheden hebben gedaan met de rapporten en aanbevelingen van de Raad van Europa. Daarom heeft DINGtiid in 2017 het Mercator Kenniscentrum van de Fryske Akademy opdracht gegeven om onderzoek te doen naar die rapporten; tevens zal Mercator een aantal aanbevelingen doen. De resultaten zijn in de zomer van 2018 ontvangen.

Update: de resultaten van het onderzoek zullen op 30 november 2018, als de minister naar Leeuwarden komt voor de ondertekening van de nieuwe BFTK, aan

haar worden aangeboden. DINGtiid zal daarbij aangeven welk adviestraject zij voor zich ziet liggen. DINGtiid heeft relevante resultaten toegelicht in het overleg op 19 november met het Committee of Experts van de Raad van Europa over de laatste rapportage van Nederland inzake het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden.

Fries bij gemeentelijke herindelingen (op verzoek van provincie Fryslân)

In 2017 heeft DINGtiid het Mercator Kenniscentrum van de Fryske Akademy opdracht gegeven om onderzoek te doen naar de gemeentelijke herindelingen in Fryslân en de rol die taal daarin heeft gekregen. Aan de hand van dat onderzoek heeft Mercator Kenniscentrum een aantal aanbevelingen gedaan. De resultaten zijn in de zomer van 2018 ontvangen.

Update: de resultaten van het onderzoek zijn op 18 oktober 2018 aangeboden aan gedeputeerde Sietske Poepjes. Ze worden ingezet om het taalbeleid van de vier, in het rapport behandelde, nieuw gevormde gemeenten te versterken; DINGtiid zal het rapport in december 2018 aanbieden aan en bespreken met vertegenwoordigers van de betreffende fusiegemeenten, waarbij ook ambtenaren en bestuurders van de overige onder de Taalwet vallende gemeenten worden uitgenodigd. Verder zal DINGtiid in 2019 in een adviesbrief meer algemene aanbevelingen voor eventuele toekomstige gemeentelijke herindelingen doen.

Als laatste voegt DINGtiid twee nieuwe dossiers aan haar Werkprogramma 2019 toe.

Het kenniscluster rondom Friese taal en meertaligheid in Fryslân (eigen initiatief)

In 2018 bleek dat een risicovolle situatie zich heeft aangediend voor enkele kernonderdelen van het kenniscluster rondom de Friese taal en meertaligheid in Fryslân.

1) De Fryske Akademy bevindt zich, niet voor het eerst, in een crisis, die niet alleen financieel-organisatorisch maar ook inhoudelijk van aard is. 2) De Campus Fryslân slaagt er vooralsnog niet in zich scherp te profileren binnen de academische wereld. 3) Ook al is het voortbestaan van de opleiding M&M/Fries aan de RuG voor de komende BFTK-periode veiliggesteld, toch betekent dit geen zekerheid voor de langere termijn. 4) Er is sprake van te weinig convergentie waar het de academische en organisatorische lijn van het gehele kenniscluster betreft, dat naast de genoemde partijen nog bestaat uit NHL Stenden. Deze laatste kent overigens een spectaculaire groei in het aantal studenten Fries, wat aangeeft dat Fries en meertaligheid wel degelijk bloeien als onderwerp.

Uiteraard zal de nieuwe BFTK op dit gebied al het een en ander regelen voor de komende vijf jaar, maar uit de BFTK blijkt geen overkoepelende visie op het kenniscluster van de Friese taal. Bovendien moeten er vaak 'brandjes worden geblust'. Beide brengen als gevaar met zich mee dat de academische wereld rondom het Fries en meertaligheid minder aantrekkelijk wordt voor jonge onderzoekers, wat een vicieuze cirkel teweegbrengt.

DINGtiid signaleert dit, en wil zich buigen over het vraagstuk hoe het Friese kenniscluster in zijn geheel meer kan zijn dan de som der delen. Hoe kunnen fundamentele en toegepaste kennis elkaar vooruithelpen, en hoe fungeert het onderwijs daarbinnen? Hoe draaien we de tendens om? Met het reeds bestaande (maar nog niet lopende) onderzoeksprogramma 'The Multilingual Laboratory' in de hand willen we een diepgaande analyse uitvoeren. Met de daaruit voortkomende aanbevelingen wil DINGtiid de instituten van het Friese kenniscluster een duw in de

rug geven richting meer inhoudelijke en organisatorische samenwerking – met als gewenst resultaat een duurzame, stabiele infrastructuur met voor ieder van de partijen een duidelijk herkenbare rol en meerwaarde binnen het netwerk.

Nulmeting Fries bij gemeenten (eigen initiatief)

In 2018 is het rapport verschenen over de rol van het Fries bij gemeentelijke herindelingen (zie hierboven). Uit de aanbevelingen blijkt onder meer dat het in kaart brengen van de financiële en personele inzet voor het Fries bij de onderzochte gemeenten wenselijk is. Stipepunt Frysk (Afûk) heeft aangegeven dat zulke informatie voor hun bijstand aan en aansporen van gemeenten om tot goed en ambitieus taalbeleid te komen, erg wenselijk is. Daarom heeft DINGtiid besloten om, met medewerking van Stipepunt Frysk, een onderzoek uit te laten voeren door onderzoeksbureau Partoer. Het gaat om een nulmeting waarbij een vergelijking van gemeentelijke taalbeleidsplannen op basis van deskresearch gecombineerd wordt met een overzicht van de financiële en personele inzet voor het Fries onder de gemeenten die onder de Taalwet vallen. Het momentum daarvoor is gunstig, omdat in 2019 de meeste gemeenten nieuw taalbeleid hebben vastgesteld, en de bakens dus een tijdje lang min of meer vaststaan. Op basis van de nulmeting zal DINGtiid in 2019 een advies uitbrengen om gemeenten bij een nieuwe ronde van taalbeleidsplannen te kunnen adviseren over de samenhang tussen hun inzet en de kwaliteit en ambitie van hun taalbeleid.

Begroting 2019

KOSTEN		INKOMSTEN	
Personele lasten			
medewerkers DINGtiid	€ 104.000	Bijdrage Provincie	€ 106.900
vacatiegelden DINGtiid	€ 23.004	Bijdrage BZK	€ 50.000
reiskosten	€ 1.800		
Fasilitaire kosten			
huisvesting	€ 3.000		
communicatie (website, drukwerk)	€ 2.700		
abonnement	€ 360		
porto en kantoorartikelen	€ 190		
Werkprogrammakosten			
Onderzoek/adviezen	€ 15.000		
DINGpetearen	€ 4.500		
Bestuurskosten (studiereis, verblijfskosten, attenties)	€ 2.346		
Totaal	€ 156.900	Totaal	€ 156.900